

predvsem pa odločno sam, ne v družbi zvodniških mentorjev.

Tragedija v treh dejanjih »Slavica« je nezrelo, idejno in estetsko zgrešeno delo. Ne moremo pa za to iskati vzrokov zgolj v pomanjkanju stvariteljskih sposobnosti; marveč tudi v premalo jasnih pojmih o umetnosti. Zdi se, da pri njem le-ti odločno posegajo v umetniško ustvarjanje. Tako je tu očitna volja, ustvariti odrsko delo, onemogočila pisatelju, ustvariti tragedijo. Zdi se mi najbolje, opozoriti avtorja na to usodno zamenjavo pojmov in mu povedati, da je tragedija kot odrsko delo nezmisel. Red življenjskih kategorij je čudovito smotrni, prav tako se v umetnosti ne da delati nasilja. Razvoj gledališča se opira sicer na razvoj dramatične literature, gre z njo vzporedno, čeprav predstavlja neodvisno estetično kategorijo. Razvoj le-teh je utemeljen in določen po centralni ideji dobe. Izven tega dejstva bi se kulturna evolucija vršila neproporcionalno. Harmonija življenja bi postala utopija, izmaličenost in nesorazmernost zakon, pred katerim bi se borba za red izpreminjala v brezmiselno, kaotično relativnost. Kultura bi ostala brez trdnega idejnega oporišča, tega vrela ustvarjajočega optimizma, ki edini gradi sintetično. Idejni korelat optimizma je pesimizem kot izraz disharmonije, ki je nujna posledica relativizma vrednot — in v tem zmislu ni nikoli tragičen pojav. Tragika je vedno možna le v svetu nepremagljivega reda in urejene smotrnosti, a izzovejo usodno križanje osebnega in nadosebnega sveta. — In sedaj nam ne bo težko razumeti, zakaj Severjevo delo niti kot tragedija niti kot umetnina ni mogoče. Prvič se poizkus, ustvariti iluzijo odra v okviru literature mora nujno ponesrečiti že zato, ker je vsaka estetska vrsta poleg drugih zakonitosti vezana tudi na poseben material, kar z nujnostjo onemogoča enotno izvedbo. To velja celo v slučaju, če bi zamisel odgovarjala zahtevam dotične estetske vrste. Ta mešanica estetskih prvin je prva organska napaka pričujočega dela. Poleg tega nas gradnja dela sama dovede do spoznanja, da je osnovano na intelektu in da sta se tu križala teoretik in estet. In tako ne najdemo v delu nobenega enotnega principa, ne oblikovnega ne vsebinskega, tudi če ga motrimo zgolj z literarnega vidika. Reči moremo sicer, da je delo v rodu z romantično simbolično igro, saj tudi tu osebe in situacije niso žive, marveč le več ali manj jasne projekcije miselnosti, čuvstvenosti in podzavesti. Le tako si je mogoče razložiti vsaj približno te medle sence nastopajočih postav, to brezzvezno nizanje predstav, to sentimentalno, literarno, nemogoče govorjenje. Toda za kaj prav za prav gre, je docela nemogoče spoznati iz dela, ki mu popolnoma manjka urejajočega principa, ki bi vezal elemente v smotrno celoto. Tudi kot ponazoritev abstraktne vsebine je treba ta način oblikovanja odklanjati, ne le kot tolmačenje dramatičnega konflikta, katerega pa v pričujočem delu niti ni mogoče ugotoviti. Iz raznih namigavanj slutiš za vsem nekako misteriozno alegorijo. Iz tega sledi, da Severjevo delo že po svoji oblikovni usmerjenosti ne more posredovati tragedije, ki je nujno navezana na svet osebnosti in njen notranji konflikt. Kvečjemu — če naj bi skušalo podati tragičnost ne kot fenomen, marveč nekako »objektivno« in samo na sebi, kar pa bi bilo z estetičnega

vidika absurdno. In to tudi je to delo, ki ni trdno zasidrano nikjer, zlasti tudi ne idejno — in to je glavni vzrok, da v njem ni sledu o tragediji. O čigavi le? Slavica je vendarle samo prisposoda, a tudi če ni — v njej ni ne etosa ne usode, brez tega višjega reda pa ni tragedije. Slavica je zapoznel izraz davno premagane romantične slabosti, neurejenosti, disharmonije in pesimizma. In to naj bi bilo slovenskemu občestvu — katarza in očiščenje v teh težkih dneh?!
France Vodnik

Danilo Gorinšek: **Naokrog**. Pesmi za mladino. Založila in tiskala Brata Rode in Martinčič. Celje, 1928. — Gorinšek pridno piše in pričujoči zvezek pesmic za mladino je sedaj že tretja njegova edicija. Plodovitost vsakega pesnika pa je dobra, uspešna in splošno pomembna le takrat, kadar se zunanji prirastek krije z notranjo rastjo. To poudarjam radi tega, ker se mi zdi, da najnovejša zbirka Gorinška ne odkriva globlje od prejšnjih. Razmerje med že omenjenimi vrlinami in napakami se ni bistveno izpremenilo in čeprav ni to upadek, vendar tudi o napredku ni mogoče govoriti. Nekje sem avtorju nasvetoval izbor najboljših pesmi iz vseh dosedanjih zbirk, nekako lastno antologijo, kar bi nam pokazalo njegovo delo manj zabrisano in globlje. Pa saj to ni poglavitno. Najvažnejše je zaenkrat prizadevanje za notranjo poglobitev. Namesto lirizma, muzikalne virtuoznosti, abstraktnosti odločno svetujem preprost izraz, konkretnost, predmetno fantazijo! Uverjeni pa bodimo vsi skupaj, da je izmed čudes na zemlji najredkejše: če se v umetniku-stvaritelju prebudi — otroški genij.
Fr. V.

Slavko Savinšek: **Izpod Golice**. Ljudska knjižnica, 29. zvezek. Založba Jugoslovanske knjigarne v Ljubljani, 1928. Str. 349. — Dolga povest iz tihotapskega življenja na koroško-kranjski meji iz časa po vojni, ko so iz Kranjske nosili jugoslovanski tobak na Koroško, od tam pa saharin. Če jo primerjamo z Jurčičem, vidimo, da slovenski pisatelj nove dobe ne poskuša, da bi ga dosegel ali prekosil v vestnosti, s katero se je ugloobil v narodno čuvstvanje in slikovitost njegovega izražanja, ampak rajši tekmuje, da bi dosegel blažilni vpliv Krištofa Šmida. Včasih mu uide kaka lepota jezika, včasih uklone pristno občutje v izraz, večinoma pa je to naš stari realizem, ki je prestavljen v zvođenelo sentimentalnost. Pravi sicer, da so »Gorenjci trdi kot kamen, ki ga izrivajo iz prsti, da jim pognojena rodi mernik ovsu in pet ust krompirja«, toda v povesti manjka povsem te kremenitosti. Dogajanje je nabuhlo od vsakdanjosti, ne od domače izrazitosti, pisatelj se izžrpava v nepotrebnih samoumevnostih, zaradi česar mu je knjiga zrasla v nedoglednost.

Res je sicer spreten v prikazovanju dramatične napetosti, ki drži skupaj velike mase povesti, a to je le napeto pričakovanje onih, ki čakajo tihotapce, če bodo srečno ušli financarjem, ne pa zaplet ali razplet osebnega življenjskega čuvstva. Ti značajji nosijo premočrtno otopelost uradnih zapiskov ali tipično obledelost sentimentalnega romana. Kmetje, financarji in tihotapci so bolj shematični, brez prave karakteristike in brez značilnih znakov kmetijskih značajev. Tako jih gleda meščan, ne pa tvorec značajev. Iz vsakdanjosti stopa v svetlobo domače izrazitosti stara Lona, ki razpečava tihotapcem blago, in močni

tihotapec Tilen, nekaj Krpan, ki meče financarje po tleh, da niti do strela ne pridejo. Čeprav se ne razraste v Levstikovega narodnega junaka, vendar ne pade na brezokusnost Krpanove kobile, ampak seže v etično jedro gorskega ljudstva, ki ima še nepokvarjeno občutje.

Drugače si pa pisatelj ne beli glave z notranjim obračunom osebnosti, zato sta sodišče in duhovščina, da spravita ljudi z državo in z Bogom. S simpatijo spremlja osebe skozi versko očiščevanje in tolažilo, toda to ni pogled v lastno očiščevanje iz notranje potrebe, to je le površen pogled v zunanosti službe in obredov, čista epika, ki boleha na dolgovezni vsakdanjosti. Domačega občutja na njej je toliko, kot ga ima razglednica z narodnimi ornamentami, ali gospodična, ki si dene gorenjsko pečo na glavo. To življenje nima pristne govornice; izraža se z gostobesednostjo, ki sega včasih v poetično zanesenost občutja, včasih v trivialnost. Dr. J. Š.

Ivan Matičič: **Na mrtvi straži.** Vodnikova družba v Ljubljani, 1928, 111 strani.

Povest je iz šestnajstega stoletja, ko so turški poveljniki iz Bosne in Hrvatske napadali slovenske kraje in je bila od morja do Save proti njim ustanovljena vojaška granica, da odbija njihove navale, iz časa, ko so se kmetje proti graščakom vzdignili za staro pravdo in je reformacija pri nas pridobivala prve vernike.

Posvečena je spominu Herbarta VIII. Turjaškega, ki si je z uspešnimi napadi na Turke ob granici pridobil tak ugled, da je postal poveljnik trdnjave Sinj in kesneje glavar dežele Kranjske ter padel v boju s Turki v Budačkem dolu. Vendar ne dobimo od najvažnejše osebe jasnejše slike, kakor jo podaja suho naštevanje zunanjih zgodovinskih dejstev, ali pa, kakor smo si jo pripodobili po vojnih poročilih o kakem poveljniku v vojni. O človeku ne dobimo nobenega pojma, samo o poveljniku. Nekoliko bolj nam je pisatelj približal manjše osebe, kjer nas zanima podoben motiv kot v Juriju Kozjaku, da ujeti kristjanski dečki kot janičarji pridero v rodne kraje in odpeljejo svojce v sužnost.

Povest ima vse lastnosti in nedostatke kinematografske predstave. Zbuja grozo in odpor z deloma živimi in patetičnimi, dasi površnimi, tipičnimi slikami bojev, manjka pa mu poglobitve v dušo človeka in njegove dobe. To je samo spodbuda, naj kdo v resnici napiše zgodovinsko povest iz tega časa. Dr. J. Š.

Henrika Heineja **Izbrane pesmi.** I. Lirični intermezzo. Preložil Al. Benkovič. Tiskal in založil Hinko Sax v Mariboru. 1929. — Očividno je knjiga zamišljena kot prvi zvezek prevodov iz vsega liričnega Heineja. Ali je prevod tudi le izbor iz Intermezza, nisem primeril. Sodim, da bi kazalo izdati Heineja v izbranem res bolj izbrano, kakor pa je Benkovič »izbiral« dotlej. Prevod je stilistično dober, vonja, ki je lasten izvorniku, kaže pa malo. Heineja prevajati ni lahko. Prim.: Und sah die Schlang', die dir am Herzen frißt, ich sah, mein Lieb, wie sehr du elend bist; in videl kačo, ki ti žre srce, in videl, draga, kak hudo ti dé... Kaj pa je zmotilo prevajavca, da je šel Sienkiewiczovo plehkost o Heineju za uvod v knjigo podajati, mi je neumljivo. Dr. I. P.

Fran Roš: **Medved Rjavček.** Povesti za mladino. Tiskala tiskarna Brata Rode in Martinčič. Celje, 1929.

— Saj bi oblikovno in stilistično bilo, pa ni ne hudó pesniško ne bogato v invenciji. Takole pač, kakor še vedno pišejo, ki bi vse prej pisati smeli, preden mladini bajajo. Dr. I. P.

Arthur Achleitner: **Planinski kralj.** Povest s štajerskega Pohorja. Z avtorjevim dovoljenjem poslovenil dr. Ivan Dornik. Cirilova knjižnica, XXIX. zvezek. Maribor, 1929. — Po dvojem vprašanjem: čemu se je ta reč prevela, in kako, da se ni boljše »poslovenila«. Prevod je namreč, da v superlativu ne povem — prav hitrega dela dokaz... Dr. I. P.

SRBSKO-HRVATSKO SLOVSTVO

Gundulićev Osman. Preradivo u roman Dušan Bogosavljević. (Veliki pisci za omladinu, 3.) Izdanje knjižarnice S. B. Cvijanovića u Beogradu. 1929. (Cena 25 Din.) — Za podobnim poizkusom, podati v lažji obliki Njegošev Gorski venec, se je lotil tudi Bogosavljević pač z večjim uspehom in tudi bolj priradno predelave Gundulićeve sijajne in jugoslovanske največje baročne epike v »Osmanu«. Tako je dal zlasti šoli prav primerno knjigo. O načelu, ki mu služi kot prireditelju, govori sam tu in v uvodu pri Gorskem vencu. Sodim, da je knjiga šolsko dobra, ker je koristna. Princip in način predelave pa je problematičen. Kaj naj imam od pragmatično in še racionalno podane vsebine? Fabula vendar ni glavno! Glavno v pesmi je vonj, je duša, je lepota! Lepote pa v vsem takem ne pri nas ne pri Nemcih ni. Dr. I. P.

Micun M. Pavičević: **Crnogorci u pričaama i anegdotaama.** Knjiga peta. Zabavna Biblioteka, Kolo XXXVII, knjiga 451. Zagreb, 1929. — Pavičevićeve folklorne zbirke niso le genljivo lepi poganjek v zmislu tradicije (Dositej, Vuk i. dr.), marveč žive knjige, cvetniki za izobrazbo in pouk, dokumenti naše svojstveno živeče duše, zrelo ljudske psihe v Črnogorcih od včeraj do danes in še v jutri. Zapisovalec zasluži v dvojnem pohvale: je izvežban podajalec snovi, je pa tudi osebnostno interesiran ob nabranem. Vidim lepoto priče, ki jo daje, in jo ljubim, ker čutim, da zbiratelj sam veruje vanjo in jo ljubi. Peti zvezek njegovih prič je izbrano gradivo, antologija v okusni opremi, zato reprezentančna v sicer skromnem oblikovnem Kolu Zabavne Biblioteke. Knjiga za našo šolo in družino, duhovni Baedeker za vsakega izmed nas, preden bi šli osebno opazovat klasiciteto črnih gorā. Dr. I. P.

GLEDALIŠČE

LJUBLJANSKA DRAMA V LETU 1928./29.

Ko pišemo obračun slovenskega gledališča za preteklo leto, lahko rečemo, da je povojno gledališče za nami. V desetih letih je naša gledališka umetnost pognala nove kali in se razrasla v celoto, ki se jasno loči od prejšnjih dob. V tem času smo odložili zadnje ostanke našega romantično realističnega gledališča, ki so se nekaj časa mešali z vizionarnimi eksperimenti skrajne teatralike, dokler nismo začutili, da se je podoba gledališča bistveno spremenila, uredila in da smo drugod, kakor se pri površnem pogledu zavedamo. Doba prehoda je za nami. Ne bo drugače, kakor da homo povsod, tudi pri današnjem gledališču